עין משפט נר מצוה

קצח א מיי' פ"י מהל' שחיטה הל"ג ועיין בהשגות ובכ"מ סמג עשין סג טוש"ע יו"ד סי' נה ס"ב:

קצט ב מיי' פ"ו מהל' תלמוד תורה הל"ג סמג עשין יג טוש"ע יו"ד סי' רמד סעי' ה [וברב אלפס קדושין פרק א דף רלא.]:

ר ג מיי' פ"ד מהל' בכורים הל"ז:

רא ד ה מיי' פכ"א מהל' כלים הלכה ז:

רב ו מיי' פי"ח שם הלכה י יב יג יד:

וחזייה לדרב מתנא דאתיא בזה הכלל מאי טעמא דדמיא לנטולי תנא אלו טרפות הני הוא דטרפה הא דרב מתנא כשרה ור' שמעון בן לקיש אמר אלו כשרות דוקא תנא טרפות ותנא זה הכלל וחזייה לדרב מתנא דלא אתיא בזה הכלל מ"ט לאו לנקובי דמיא ולא לפסוקי דמיא ולנטולי נמי לא דמיא תנא אלו כשרות הני הוא דכשרות הא דרב מתנא טרפה גופא א)אמר רב מתנא א] האי ב)בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טרפה ורבא אמר כשרה ואי איפסיק ניביה טרפה והלכתא א איפסיק נמי כשרה עד דמתעכלא אתעכולי: עד כמה תחסר [וכו']: אמר זעירי אתון דלא מיתחמי לכון שיעורא שיעוריה בדינרא קורדינאה והוי כפשיטא זוטרתי ומשתכחא ביני פשיטי דפומבדיתא אמר רבי חנא פתוראה עילא מינאי הוה קאי ג)בר נפחא ובעא מיני דינרא קורדינאה לשערי ביה טריפתא ובעי למיקם מקמיה ולא שבקני אמר לי שב בני שב ד)ב אין בעלי אומניות רשאין לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעסוקין במלאכתם ולא ה)והתנן ג כל בעלי אומניות עומדים מפניהם ושואלין בשלומן ואומרין להם אחינו אנשי מקום פלוני בואכם בשלום אמר רבי יוחנן מפניהם עומדין מפני תלמידי חכמים אין עומדין אמר רבי יוסי בר אבין ו)בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי מפניהם עומדין מפני תלמידי חכמים אין עומדין ממאי דילמא כדי שלא תהא נמצא מכשילן לעתיד לבא אמר רב נחמן כסלע כיתר מכסלע כאיסר כיתר מכאיסר אלמא קסבר רב נחמן ז)עד ולא עד בכלל איתיביה רבא לרב נחמן ח)חבל היוצא מן המטה עד חמשה טפחים טהור מאי לאו חמשה כלמטה לא ד חמשה כלמעלה ת"ש ט)מה' ועד עשרה טמא מאי לאו עשרה כלמטה לא ה עשרה כלמעלה תא שמע י)הדקין שבכלי חרס ו הן וקרקרותיהן ודופנותיהם יושבין שלא מסומכין שיעורן

וחזייה. תנא לדרב מתנא דלאי לא ממעט ליה אתיא ליה לכלל טריפות בזה הכלל: **דדמיא לנטולי.** דמתני' דהא נטולה היא ומנן כ) טרפות הוא כדאמרינן בניטל הכבד (מג.) הילכך תנא אלו בטרפות למעוטי ואיידי דתנא אלו בטרפות תנא נמי אלו בכשרות ואע"ג דלא ממעט מידי: **הני.** נטולי הוא דטרפה אבל דרב מתנא כשרה: **ולנטולי נמי לא דמיא.** דהא לאו נטולה לגמרי היא: **הני.** נטולי הוא דכשרות ניטל הטחול והכליות אבל נטולת ירך דרב מתנא טרפה: **ניביה.** גיד שבראשו שמחובר בחור וקטן הוא מאד: **מתעכל.** נרקב: ל)**בוקא.** ראש הקוליא התחובה בחור עצם האליה שקורין הנק"א: **דלא מתחמי לכו שיעורא.** שלא ראיתם איסר האיטלקי מימיכם: **דינרא קורדינאה.** אותו היו מכירים ומהרי אלרט הוא מ): **ר' חנא פתוראה.** שולחני היה והיו לפניו מטבעות הרבה: **אין בעלי אומניות.** העוסקים במלאכת אחרים. והוא שולחני היה משתכר בשל אחרים למחצה וצריך להזהר ולתת עיניו שם ולהשתדל עם כל העוברים לשאול מה הם צריכים והכי תניא בתוספתא נ) המושיב את חבירו בחנות למחצית שכר אם היה אומן לא יעסוק באומנותו לפי שאין עיניו על החנות בשעה שעוסק באומנותו: **עומדין מפניהם.** אמביאי בכורים קאי במס' בכורים (פ"ג מ"ג): **מפניהם עומדין.** לכבדן כדי שיהו רגילים לבא: **חביבה מצוה בשעתה.** צריכים אנו לחבבה: **מכשילן.** שאם לא ירא[ו]ם להם פנים אהובים ודרך כבוד לא ירגילום לבא מפני הטורח: **כסלע כיתר מכסלע.** היכא דשיערו רבנן כסלע כגון גבי פלוגתא דשדרה וגולגולת דתנן ס) כמה חסרון בשדרה כו' ובגולגולת בית שמאי אומרים כמלא מקדח ובית הלל אומרים כדי שינטל מן החי וימות ואמר רב יהודה אמר שמואל [בריש פרקין] (דף מב:) וכן לטרפה ואמרינן בבכורות בפ' על אלו מומין (דף לז:) כמה כדי שינטל מן החי וימות כסלע ואית דאמרי התם דבמתניתא תנא כסלע ואשמועינן רב נחמן הכא דכי שיעור רבנן כסלע צ)סלע מצומצם קאמר דכי הוי מצומצם דינו כיותר מכסלע וטרפה: **כאיסר כיותר מכאיסר.** גבי מתני' דתנן [ע"א] עד כמה תחסר ונימא דאכתי כשרה דהא גבי אלו כשרות קיימינא וקתני עד כמה כשרה בחסרון עד כאיסר וכיון דהוי כאיסר הרי היא כיותר מכאיסר וטרפה: **אלמא קסבר.** הא דקתני מתני' עד כאיסר כשרה לאו עד ועד בכלל קאמר אלא עד ולא עד בכלל וה"ק עד כאיסר כשרה ולא עד בכלל קאמר אבל כאיסר עצמו טרפה דע"כ עד דמתני' אכשרות קאי וה"ק עד כמה תחסר ונימא אכתי כשרה היא וקתני עד כאיסר דאי אטרפות קאי לא שייך למיתני עד אלא כמה תחסר ותהא טרפה כאיסר: **חבל היוצא.** לאחר שנסתרגה כל המטה נשאר מן החבל ותלוי במטה: **עד ה' טפחים טהור.** דקטן הוא ואינו ראוי לכלום הילכך לא הוי מן המטה ואם נטמאת המטה טהור: **מאי לאו חמשה כלמטה.** כפחות מה' וטהור דקטן הוא אלמא עד ועד בכלל: **לא חמשה כלמעלה.** כיותר ק)מחמשה וטמא כדקתני טעמא במס' כלים (פי"ט משנה ג) מחמשה ועד עשרה טמא שבו קושרין את הפסחים זכר לפסח מצרים דכתי' ע) ואסרו חג בעבותים וגו' וכתיב והיה לכם למשמרת פ) וכו מטלטלין את המטה: **ועד עשרה טמא.** כדפרשינן ומעשרה ולחוץ טהור דיותר מדאי יש ועומד ליקצץ ובטל בפני עצמו לא מקבל טומאה דטווי ואריג בעינן במסכת שבת (דף סד.): **מאי לאו עשרה כלמטה.** וטמא אלמא עד ועד בכלל: **הדקין שבכלי חרס.** כלי חרס דקין: **הן וקרקרותיהן ודופנותיהן יושבין שלא מסומכין כו'.** בין שהן עצמן אין מחזיקין אלא כדי סיכת קטן או שנשברו ונשארו קרקרותיהן שוליים שלהן או דופנותיהן נשארו ויכולין לישב לבדן בלא סמיכה עדיין כלי הן ושיעורן אם מחזיקין שמן כדי סיכת קטן טמאין:

עד

אין בעלי אומניות רשאין לעמוד מפניהם. פ"ה בעלי אומניות שעוסקים במלאכת אחרים ולייסב לשון רשאים פירש כן ונראה דאפילו עסוק במלאכתו לא מחייב כדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף לג. ושם) מה [קימה] שאין בה חסרון כיס אף [הידור] שאין בה חסרון כיס והר"ר יעקב בר שמעון היה מיישב לשון רשאין ק)אפילו עסוק במלאכתו דאין רשאין כמו אין חייבין כי ההוא דתנן פרק המקדיש שדהו (ערכין דף כח:) שור זה עולה אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להעלותו עולה אע"פ שאינו רשאי ופירושו אע"פ שאינו חייב כדמתרגמינן לא תהיה לו כנושה לא תהא ליה כרשיא וכן יש לפרש ההיא דפ"ק דקדושין (דף לג:) אין אדם רשאי לעמוד בפני רבו אלא שחרית וערבית שלא יהא כבודו מרובה משל שמים ולא שיהא אסור אלא אינו חייב לעמוד קאמר ומיהו ברוב ספרים גרס בההוא דערכין אע"פ שאינו חייב אבל בספר שהועתק מאותו ספר שכתב רבינו גרשום כתוב אע"פ שאינו רשאי וגם רש"י הביא ראיה בתשובה מספר רבינו גרשום דרשאי הוי כמו חייב ר): **כסלע** כיתר מכסלע. פ"ה דקאי אפלוגתא דשדרה וגולגולת דקאמרי בית הלל כדי שינטל מן החי וימות ואמר רב יהודה [אמר שמואל] בריש פרקין (דף מב:) וכן לטרפה ואמרינן בבכורות פרק על אלו מומין (דף לז:) כמה ינטל מן החי וימות ואמר שמואל כסלע ואיכא דאמרי התם במתניתא תנא כסלע ור"ת מפרש דקאי אהא דאמר בסמוך (דף נה:) גבי גלודה ואם נשתייר בה כסלע כשרה וקשה לפירושם דמלתא דפשיטא הוא דסלע הוי כיתר מכסלע דלא קתני בהו עד וי"ל דאשכחן בכמה דוכתי דהוי כמו עד אע"ג דלא קתני בהו עד בפרק הזהב (ב"מ דף נה:) כמה תחסר ש)ויהיה בה אונאה ד' איסרין ופריך בגמרא ורמינהי כמה תחסר ת)ולא יהיה בה אונאה כו' ומשני תנא דידן קא חשיב א)(מלמעלה למטה) ותנא ברא חשיב ב)(מלמטה למעלה) ובפרק הכונס (ב"ק דף סא.) עברה גדר ארבע אמות ג)(חייב) והתניא ד)(פטור) ומשני תנא ה)(ברא) חשיב מלמעלה למטה ותנא ו)(דידן) חשיב מלמטה למעלה ומיהו אכתי קשה דגלודה גבי כשרות מיתניא וכי חשבת מלמעלה למטה ד' סלעים ג' וב' כשרה עד כסלע הוה ליה עד ועד בכלל כיון דאמרת דכסלע כיתר מכסלע וכן גבי גולגולת דקאי אכמה חסרון וטהורה א"כ מאי פריך מחבל המטה ומהדקין שבכלי חרס וכי חשבת נמי בגלודה ובגולגולת מלמטה למעלה הויא ליה עד ולא עד בכלל ואם כן הוה להקל ובמסקנא מוכיח דכל דוכתי הוי להחמיר ונראה דקאי אנקדר כסלע דאמרינן לעיל (דף נ:) טרפה דלכשתמתח תעמוד על טפח ור' חייא בר אבא פליג ואמר כסלע כשרה יתר מכסלע טרפה ואתא רב נחמן לאשמועינן דכסלע כיתר מכסלע ולא איירי כלל לענין עד ועד בכלל אבל בכאיסר אשמועינן דעד ולא עד בכלל דע"כ מלמטה למעלה חשיב דאאלו כשרות קאי: **הדקין** שבכלי חרס הן וקרקרותיהן ודופנותיהם כו'. למאי דגרסינן הן משמע דכלי חרס בתחלתן לא חשיב כלי בפחות מכדי סיכת קטן ועד לוג דקתני לא מלי קאי ז)(אהן) אלא אשברים קאי אמנם לא מצינו בשום מקום דבעינן שיעור לכלי חרס מתחלתן והא דתנן במסכת מקוואות (פ"ד משנה ג) המוטע בליטור לקבל צרורות בשל עץ בכל שהוא בשל חרס ברביעית היינו דוקא לקבל צרורות והתם נמי פליג רבי ח)יהודה ואמר אף בשל חרס בכל שהוא ולא ט)קאמר רביעית אלא בשברי חרס ובסדר המשנה לא גרסינן הן במסכת כלים בפרק שני (משנה ג) אלא גרסינן התם הדקין שבכלי חרס וקרקרותיהן כו' ומשמע כמו הן כיון דגרס וקרקרותיהן:

שיעורן

רבינו גרשום

סיק ניביה. הגיד: עד איעכול איעכולי כלומר חמת חולי. קורדינאה אותו מקום: כל בעלי אומניות עומדים מפניהם ושואלין בשלומן. כלומר מרי' התם במסכת תענית נבי עלי וקוצעי קציעות כל בעלי אומניות עומדין מפניהם ושואלין ומה הן גונבי עלי ירבעם הרשע שלא יהא שום בר אדם יוליך בכורים לירושלם והיו נוטלין עלי ובכורים תוכו ועליהן קציעות שמגיעין אצל פרסדאות אומרין להיכן אתם הולכין אומרין לעשות שני עיגולי דבילה במכתש שלפנינו שעוברין מפרסדאות נוטלין הבכורים ומעטרין אותם בסלין וכן עושין העצים לצורך המערכה עושין אותן כמין סולמות אומרין) כשמגיעין אצל פרסדאות [אומרין] לאנה אתם הולכים [ואומרין] להביא שני גוזלות משובך שלפנינו ומפניהם עומדין בעלי אומניות. ולא היא כדי שלא יהו מכשילן לעתיד לבוא. ומר אין עושין להן עוד יותר מת"ח אלא כדי שלא יהו מכשילן לעתיד לבוא שיהו באין פעם אחרת. אמר רב נחמן כסלע כיותר מכסלע ומר מה דאמרינן שדרה כסלע טרפה מכרס יצונה כסלע יותר סלע וטרפה: כאיסר כיותר מכאיסר. כלומר דאמרינן מגרגרת עד כמה תחסר ותהא כשרה כאיסר האיטלקי חסרה כאיסר טרפה יותר מכאיסר. אלמא בר רב נחמן עד ולא בכלל איסר האיטלקי גדול הוא: איתיביה לרב נחמן. חבל צא מן המטה כו' ה של חבלים לסוף ירוג משייר תחיכת חבל קאמר מטה של לים שנטמאת בטומאה טמאה באהל חבל צא ממנה עד חמשה חים אינו מקבל טומאה ת ביה ממש. לאו שה כלמטה כלומר שה כשלשה כארבעה לא וש"מ עד ועד לא חמשה כלמעלה ולא עד בכלל שה כששה לחומרא. מחמשה עד עשרה

א) [מפני בתענית דף כח. גבי ליתא כלל דבכלי ניות עומדין מפניהם רק בכבורים פ"ג מ"ג וצ"ע].

מסורת הש"ס

א) [לעיל מג:], ב) [גירסת הערוך בוכנא עיין ערך פטס ג' ועי' תוס' סוכה לה: בד"ה נטלה כו' כפיפו], ג) [עי' בסנהדרין לו. ובפרש"י שם], ד) קידושין לג., ה) בכורים פ"ג מ"ג קדושין לג., ו) [קידושין לג. פסחים סח: קה: ע"ש מנחות עב. ע"ש], ז) [לעיל מו. ברכות כו: וש"נ], ח) כלים פי"ט מ"ב, ט) [שם], י) כלים פי"ט מ"ב, כ) בכ"א: ומין, ל) [צ"ל לפני ד"ה ניביה], מ) [כתרגומו בראשית מ], נ) [פ"י דב"מ ה"ז], ס) [אהלות פ"ב מ"ג], ע) [תהלים קיח], פ) [שמות יב], צ) ר"מ, ק) [ועמ"ש תוס' בכורות כח. ד"ה עד שלא], ר) [ורש"י בערכין כח: כ"כ בשם אית ספרים ע"ש ועי"ע בתוס' שם ד"ה אומדין], ש) [צ"ל ולא יהא], ת) [צ"ל ויהיה], א) [צ"ל ממטה למעלה], ב) [צ"ל מלמעלה למטה], ג) [צ"ל פטור], ד) [צ"ל חייב], ה) [צ"ל דידן], ו) [צ"ל ברא], ז) [צ"ל אהן], ח) [צ"ל ר' יוסי], ט) [צ"ל אמרו].

◆

לעזי רש"י

הנק"א. ירך.

◆

מוסף רש"י

בר נפחא. ר' יוחנן דמקרי בר נפחא בסוגא הש"ס כמו (ב"מ פה:) מאן עייל בר נפחא, נראה למורי דאביו של ר' יוחנן הוי נפחא ולהכי מקרי בר נפחא, ואית דמפרשי בר נפחא על שם יופיו (סנהדרין צו.). עומדים מפניהם. במביאי בכורים קאי כשעוברים בתוך ירושלים (קדושין לג.).

◆

שיטה מקובצת

א] האי בוקא דאטמא. נ"ב עי' תוס' בכורות דף מ ע"א: **ב]** דכי שיעור רבנן כסלע אסלע מצומצם קאמרי: **ג]** לא חמשה כלמעלה. כיותר מחמשה והא דקתני עד ה' טהור עד ולא עד בכלל שלא הגיע לה' אבל אם הגיע לה' הוי כיותר מה' וטמא כדקתני טעמא: **ד]** זכר לפסח מצרים דכתיב והיה לכם למשמרת וכתיב אסרו חג בעבותים וגו' וכו משלשלין את המטה:

◆

רבינו גרשום (המשך)

טמא כלומר דהתם ודאי דבר חשוב הוא וצריכין לקשור ממנו שום דבר כגון שקנה טלה או שום בהמה דקה קושרו בו אבל יותר מעשרה ארוך ביותר ומחשבינן ליה כמאן (דגון) דחתיך ושדי מאי לאו עשרה כלמטה וש"מ עד ועד בכלל לא עשרה כלמעלה. מתיבי הדקין שבכלי חרס הן וקרקעותיהן כו' קרקעותיהן אלו השוליים: שלא מסומכין כלומר יושבין לבדם שאין סומכין אותם שיעורן בכדי סיכת קטן